

כמה עולה משפט אחד של "טעיתי"

אדם אחד עמד מול בית דין שהוא עצמו הרכיב, במקום שבו אף אחד לא היה מגלה את האמת – ואמר בקול שהוא זה שטעה. הרגע הזה הפך אותו למי שכל המלכות יוצאת ממנו.

בראשית ל"ז, א' – מ', כ"ג · פרשה 9 מתוך 54

מה קורה בפרשה

יעקב מתיישב בארץ, ומיד מתחילה הדרמה הגדולה של הספר. יוסף בן שבע עשרה, בן זקונים, מקבל מאביו כתונת פסים – ומביא לאב את דיבתם הרעה של אחיו. אחר כך הוא מספר להם שני חלומות שבהם כולם משתחווים לו. הכתוב מסכם ביושב: "ויוסיפו עוד שנוא אותו". האחים רועים בשכם, ויעקב שולח אליהם דווקא אותו. הם רואים אותו מרחוק, משליכים אותו לבור ריק, ומזכירים אותו לשיירת ישמעאלים. את הכתונת טובלים בדם ומביאים לאב: "הכר נא – הכתונת בנך היא?". יעקב מסרב להתנחם. באמצע הסיפור נכנס פרק שנראה כמו סטייה מהעלילה: יהודה ותמר. כלתו, שנשארה אלמנה ולא קיבלה את מה שמגיע לה, מתחפשת ויושבת בפרשת דרכים. וכשמגלים שהיא הרה ומוציאים אותה לשריפה, היא שולחת לו את הפיקדון בלי לנקוב בשמו. הפרשה ממשיכה ליוסף במצרים, בבית פוטיפר ובבית הסוהר.

וַיֵּכֶר יְהוּדָה וַיֵּאמָר: צִדְקָה מִמֶּנִּי.

בראשית ל"ח, כ"ו · שתי מילים, בפומבי, כשאיש לא היה יודע לולא אמר

שלוש נקודות

- 1** **אל תסמן ילד אחד.** כתונת אחת שונה הספיקה כדי לפרק משפחה. הכתוב לא מאשים את יוסף בקבלת המתנה – הוא מתעד את מה שקורה כשהורה מבחין בין בניו בגלוי.
- 2** **מי שנושא באחריות לחלש חייב למלא אותה.** תמר לא ביקשה חסד אלא זכות שנשללה ממנה. חברה שמתעלמת מתביעת האלמנה כי היא מביכה, מגלגלת את המחיר לכולם.
- 3** **עדיף להישרף מלבייש אדם ברבים.** תמר החזיקה בידה את ההוכחה ולא נקבה בשם. עיקרון שהפך למקור הלכתי: גם כשהצדק איתך לגמרי, יש דרך לומר אותו בלי להשמיד אדם.

יהודה · "צדקה ממני"

עיון

הוא היה יכול לשתוק, והיא הייתה נשרפת. הוא היה מנצח, וגם צודק, וגם לבד.

בואו נבין את הסיטואציה עד הסוף. יהודה הוא הבכיר בין האחים, האיש שהציע למכור את יוסף, וכעת גם הסמכות שמוציאה את כלתו להורג. תמר נשלחת לשריפה. והיא שולחת אליו חפצים – חותם, פתיל ומטה – עם משפט מנוסח בזירות אינסופיות: "לאיש אשר אלה לו, אנוכי הרה".

היא לא אמרה את שמו. היא לא צעקה בשוק "זה יהודה!". היא נתנה לו את המפתח ליד, והשאירה לו את ההחלטה – ואת האפשרות המלאה להתכחש. אף אחד בעולם לא היה יודע. אף אחד לא היה בודק. הוא היה יכול להסתובב, למלמל "מוזר", וללכת.

התורה לא מסתירה שיהודה נכשל כאן פעמיים – במכירת אחיו ובהזנחת כלתו. ובכל זאת, השושלת ממשיכה דרכו. לא בגלל שלא נפל, אלא בגלל הרגע שבו הודה. וזה, ככל הנראה, בדיוק הרגע שהכשיר אותו למה שיעשה בפרשה הבאה, כשיעמד מול המשנה למלך מצרים ויציע את עצמו במקום אחיו.

מושגים בפרשה

החותם והפתיל

החותם היה חתימתו האישית של אדם, והמטה סימן זהות. תמר ביקשה בדיוק את הפריטים שאין דרך להתכחש להם.

הבור

"והבור ריק, אין בו מים". חז"ל שאלו: אם נאמר שהוא ריק, למה להוסיף שאין בו מים?

כתונת הפסים

הביטוי מופיע רק פעמיים בתנ"ך: כאן, ואצל תמר בת דוד – שם מצוין שזו הייתה מלבושן של בנות המלך.

סוטה י' ע"ב · ברכות מ"ג ע"ב

בגמרא

נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים – מניין? מתמר.

הגמרא לומדת את אחד הכללים החזקים ביותר ביחסי אנוש דווקא מהאישה שעמדה להישרף. תמר הייתה יכולה להציל את חייה במילה אחת – שם. במקום זה שלחה חפצים ואמרה משפט עמום. היא העדיפה להסתכן בשריפה מאשר לבייש אותו בפומבי.

ושימו לב לחוכמה המעשית שבזה, לא רק לגבורה. אילו הייתה צועקת את שמו, יהודה היה נדחק לפינה – וכשאדם נדחק לפינה בפומבי, הוא כמעט תמיד מכחיש. היא נתנה לו דלת לצאת ממנה בכבוד, ובדיוק בגלל זה הוא יצא.

ומה יוצא לנו מזה: זה כלי שאפשר להשתמש בו כבר מחר. כשאתם יודעים שמישהו טעה – עמית, בן זוג, ילד – השאלה היא לא "איך אני מוכיח". השאלה היא איך אני מסדר את הרגע כך שיהיה לו קל להודות. פחות קהל, פחות ראיות על השולחן, יותר מקום. אתם מוותרים על שתי דקות של צדק פומבי, ומקבלים בתמורה שינוי אמיתי ואדם שלא הפך לאויב.

רבי לוי יצחק מברדיטשב

סיפור

הוא נתן לאיש שלוש דרכי מילוט – עד שלא נשארה אלא האמת.

רבי לוי יצחק מברדיטשב, שנודע כמי שחיפש את הזכות בכל יהודי, ראה פעם אדם מעשן בשבת בפרהסיה. הוא ניגש אליו ואמר ברוך: ודאי שכחת שהיום שבת. ענה לו האיש: לא שכחתי.

אמר לו: אם כך, ודאי אינך יודע שאסור לעשן בשבת. ענה: יודע.

הסיפור הזה נראה כמו הומור, אבל הוא בדיוק העיקרון של תמר בגרסה הפוכה. במקום להעמיד אדם מול קיר, ניתנו לו שלוש דלתות – וכשבחר בכל פעם שלא להיכנס לאף אחת מהן, התברר בדיוק במה הוא כן חזק. מי שמחפש איפה הצד השני צודק, מגלה דברים שאף חקירה לא הייתה מוציאה.

מבט קדימה

שימו לב שהפרשה הזאת כמעט כולה נפילות: בור, מכירה, כתונת מדממת, בית סוהר, ואב שמסרב להתנחם. ובכל זאת, שני הרגעים היחידים שבהם משהו באמת זז קדימה הם שני רגעים של הודאה – יהודה שאומר "צדקה ממני", ותמר שבוחרת לא לבייש.

וזה מה שהפרשה מציעה לנו לשבת: לא צריך לתקן את כל מה שהתפרק. צריך משפט אחד אמיתי. הוא לוקח שלוש שניות לומר, והוא כמעט תמיד עולה פחות ממה שדמיינו. מה שהוא פותח אחר כך – זה כבר לא בשליטתנו, וזה בסדר גמור.

וַיָּכַר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר: צִדְקָה מִמֶּנִּי.

בראשית ל"ח, כ"ו · מכאן, לפי המסורת, יוצאת שושלת המלוכה

התוספת

בגובה העיניים · בינך לבין עצמך · אבות ב', ז'

כמה ממה שיש לך באמת שלך

אנחנו רודפים אחרי עוד, בטוחים שזה יביא שקט. משנה אחת מזכירה שלרוב זה מביא בדיוק את ההפך – עוד מה לשמור, עוד ממה לפחד. מי שמפנים אותה מתחיל לשאול לא "כמה עוד", אלא "כמה מזה שווה את הדאגה".

מִרְבָּה נְכָסִים – מִרְבָּה דְּאָגָה.

אבות ב', ז' · הלל

לקחת מזה: בחרו דבר אחד שאתם "סוחבים" עליו דאגה – נכס, השקעה, רכוש. שאלו את עצמכם שאלה אחת בכתב: "כמה מהזמן והראש שלי הולך על לשמור עליו – מול כמה הוא באמת נותן לי?" לא להחליט כלום. רק לראות אם השק כבד מהתועלת.

בקרו באתר binathalev.co

בינת הלב הוא אתר לימוד יומיומי – פרשת השבוע, אגדות חז"ל וחוכמה יהודית בשפה של היום. בכל עמוד הקונפליקט האנושי שמאחורי הטקסט, ובסופו דבר אחד מעשי לקחת אל השבוע. עזר לימודי בלבד. הסיפורים מסופרים בלשון חופשית – יש לעיין במקור. פרקי העיון אינם ציטוט מן המקורות; הפסוקים ודברי חז"ל מובאים בשמם.

טעון גניזה